

Fyra stora pandemier

SVERIGE HAR DRABBATS av fyra stora influensapandemier sedan slutet av 1880-talet. En pandemi är en epidemi som sprider sig över stora delar av världen och angriper minst 20–40 procent av befolkningen. En epidemi drabbar "endast" 2–15 procent. Detta berättade Annika Linde, Smittskyddsinstitutet, på Demografidagen 2006.

VIRUS ÄR EN GENETISK INFORMATION i en förpackning som gör att den kan ta sig in i celler. Virus använder dessutom cellens maskineri för sin förökning. De flesta virus kan bara infektera en djurart och ofta bara vissa celler hos denna art. Artbarriären skyddar oss därför ifrån mycket. Man tror att de flesta pandemiorsakande virus uppstått i Kina där människor, grisar och änder lever tätt tillsammans. Om en gris samtidigt

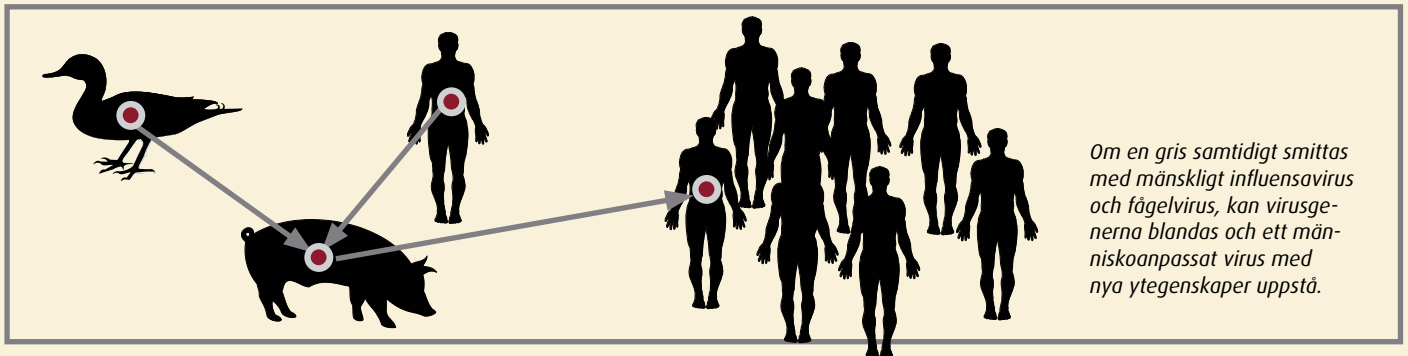
smittas med mänskligt influensavirus och fågelvirus, kan virusgenerna blandas och ett människoanpassat virus med nya ytegenskaper uppstå.

NÄR RYSKA SNUVAN kom till Sverige 1889-90 fanns det en uppfattning att sjukdomar även kunde orsakas av miasma, dvs. en tänkt luftförorening som lade sig över världen och ledde till att folk insjuknade. Överföring från person till person var då oväsentlig och isoleringsåtgärder verkningslösa. Doktor Klas Lindroth, som kartlade ryska snuvans utbredning i Sverige, fann att influensans spridning följde järnvägsnätet. Han fastslog därför att "influenza är en kontagiös (dvs. smittsam) sjukdom som följer människans färdvägar" och avvisade därmed teorin om miasma som orsak till influensa. Cirka 60

procent av den svenska befolkningen insjuknade under perioden december 1889 till februari 1990.

SPANSKA SJUKANS VIRUS var ett fågelvirus som anpassades till mänskliga celler, eventuellt efter passage i ett annat däggdjur. Detta beräknas ha tagit cirka 20 år. Spanska sjukan började inte i Spanien men Spanien var det första landet som offentliggjorde att många blev sjuka. Flera andra länder hade viruset tidigare men var inblandade i första världskriget och ville därför inte avslöja att deras befolkning och soldater var sjuka.

Till Sverige kom spanska sjukan i juli/augusti 1918. Ungefär 25 procent av befolkningen insjuknade. Nästan bara unga människor dog i spanska sjukan vilket tyder på att de äldre hade ett visst skydd mot sjukdomen.

Det totala antalet döda i spanska sjukan uppskattas till 20–50 miljoner.

ÅR 1957 VAR DET DAGS för nästa pandemi, asiaten. Denna influensa observerades första gången i Yuan i Kina i februari 1957. På hösten samma år hade asiaten nått USA och Europa. Totalt insjuknade 25–30 procent av befolkningen. Barnen drabbades mest och tidigast. Totalt beräknas 2,5–5 miljoner människor ha dött på grund av asiaten i världen.

HONGKONG BLEV NÄSTA stora influensapandemi. Den observerades första gången i Hongkong i juli 1968. I december 1968 var den en intensiv epidemi i USA. Men först ett år senare, i december 1969, nådde Hongkong-influensan sin klimax i Europa. Influensan var betydligt mildare i Europa än i USA. Antalet döda i Hongkong-influensan uppskattas till 1–2 miljoner i hela världen.

MÅNGA UNDRAR om vi kan klara oss ifrån en ny influensapandemi. Genom rätt åtgärder i de länder där många människor riskerar att smittas från fjäderfä och gris skulle detta eventuellt kunna vara möjligt. ●